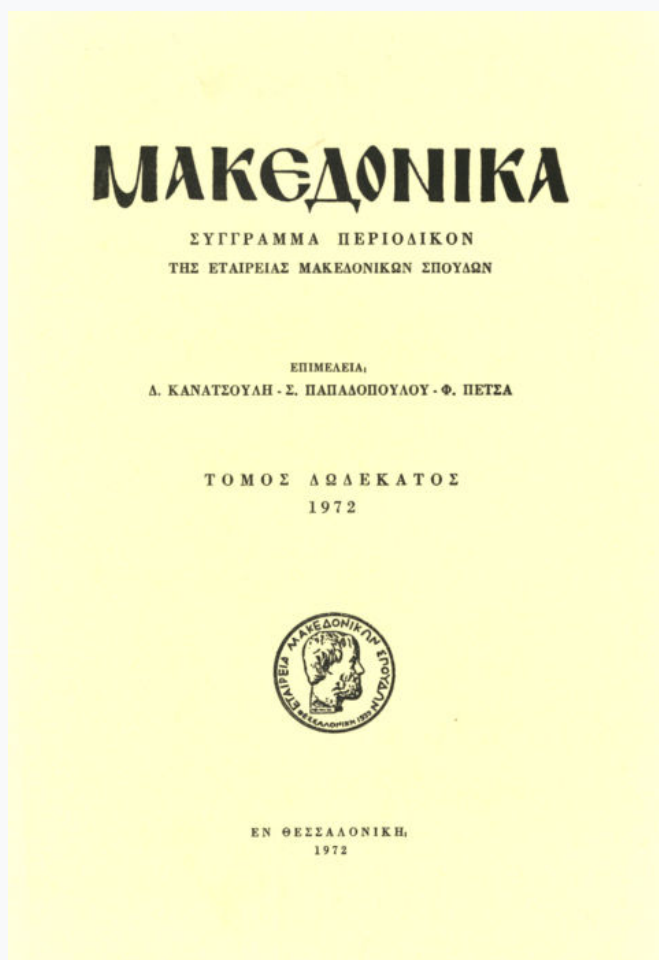

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερούται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Δημητρίου Κ. Σαμσάρη, Συμβολή εις την ιστορίαν της Κοινότητος Εμμανουήλ Παππά (Ο ναός του Αγίου Αθανασίου και ο ανέκδοτος κώδιξ αυτού)

Γεώργιος Π. Παπαγεωργίου

doi: [10.12681/makedonika.1034](https://doi.org/10.12681/makedonika.1034)

Copyright © 2015, Γεώργιος Π. Παπαγεωργίου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαγεωργίου Γ. Π. (1972). Δημητρίου Κ. Σαμσάρη, Συμβολή εις την ιστορίαν της Κοινότητος Εμμανουήλ Παππά (Ο ναός του Αγίου Αθανασίου και ο ανέκδοτος κώδιξ αυτού). *Μακεδονικά*, 12, 541–542.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1034>

Δ η μ η τ ρ ι ο υ Κ. Σ α μ σ ᾶ ρ η, Συμβολή εις τήν ιστορίαν τῆς Κοινοῦτητος Ἑμμανουήλ Παπᾶ (Ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καί ὁ ἀνέκδοτος κώδιξ αὐτοῦ), Σέρραι 1970, 8ον, σελ. 86 καί 9 πίνακες ἐκτὸς κειμένου (ἄνευ ἀριθμήσεως).

Ἀξιόλογη συμβολή γιά τή γνώση τῆς τοπικῆς ιστορίας τῆς Μακεδονίας ἀποτελεῖ τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ κ. Δημητρίου Κ. Σαμσάρη, τὸ ὁποῖο καί παρουσιάζουμε παρακάτω με συντομία.

Ἀναλυτικὰ τὰ περιεχόμενα τοῦ βιβλίου ἔχουν ὡς ἑξῆς: Στὴν ἀρχὴ προτάσσεται πρόλογος (σ. 7-8), στὸν ὁποῖο ὁ κ. Σαμσάρης ἀναφέρει τοὺς λόγους, ποὺ τὸν ὥθησαν στὴ συγγραφὴ τοῦ βιβλίου, καί τὸ σκοπὸ τῆς μελέτης αὐτῆς, ποὺ εἶναι διπλός. Πρῶτα ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ ναοῦ ἀποκοτῶμε μιά ἐμπειρία γιά τὶς καλλιτεχνικὲς δυνατότητες καί προτιμήσεις τῆς λαϊκῆς δημιουργίας καί γνωρίζουμε τὴν ἔντονη θρησκευτικὴ πίστιν τῶν ὑποδοῦλων Σερραίων καί δεύτερον ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ κώδικα ἀντλοῦμε πολὺτιμες ἱστορικὲς πληροφορίες γιά τὴν Κοινότητα τῆς Δοβίστης.

Ἀκολουθεῖ ἡ εἰσαγωγή (σ. 9-16) με τίτλο, «Ὁ Καζᾶς τῶν Σερρῶν κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας», στὴν ὁποία ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει σὲ γενικὲς γραμμὲς τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς Σερρῶν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ἀπὸ οἰκονομικὴ, διοικητικὴ, ἐμπορικὴ, ἐκπαιδευτικὴ καί ἐκκλησιαστικὴ ἄποψη.

Στὸ πρῶτον μέρος τοῦ κυρίου σώματος τῆς μελέτης, ποὺ ἔχει τὸν τίτλο «Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου» (σ. 17-21) καί στὸ α' κεφάλαιον ὁ κ. Σαμσάρης ὁμιλεῖ γενικὰ γιά τὸ κτίσιμον τοῦ ναοῦ, ποὺ ἔγινε τὸ 1805. Στὴν ἀνέγερσιν βοήθησε ἄρκετὰ ὁ προεστὴς τῆς Δοβίστης Γεώργιος, ἀνεψιὸς τοῦ ἥρωα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Ἑμμανουήλ Παπᾶ, ὁ ὁποῖος ἐξασφάλισε καί τὴν ἀπαραίτητη ἄδεια ἀπὸ τὸν Σουλτάνον. Ὅπως ἀναφέρει καί ἡ σχετικὴ ἐπιγραφὴ, ποὺ βρίσκεται στὸ ὑπέρθυρον τῆς εἰσόδου ἀπὸ τὸν νάρθηκα στὸν κυρίως ναὸ, ἡ ἐκκλησία αὕτη κτίστηκε ἀπὸ τὸν ἀρχιτέκτονα Ἀνδρέα, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν Καστοριά.

Στὸ β' κεφάλαιον (σ. 22-26) περιγράφεται τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ. Ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζει πρῶτα τὸ ξυλόγλυπτον τέμπλον, ποὺ κοσμεῖται ἀπὸ παραστάσεις, ποὺ ἀπεικονίζουν σκηνὲς ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καί Καινὴ Διαθήκην, τὶς ὁποῖες ζωγράφησε ὁ ξυλογλύπτης (ταλιδῶρος) Κοσμᾶς Δέμπρελης τὸ 1864. Στὴ συνέχεια περιγράφονται οἱ σπουδαιότερες φορητὲς εἰκόνες τοῦ ναοῦ (δέκα τὸν ἀριθμὸς), ποὺ εἶναι ἔργα τῶν ζωγράφων τῆς Δοβίστας καί τῶν γειτονικῶν χωριῶν, καθὼς καί τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν, Νικολάου Χατζηγεωργίου, Ἀθανασίου Μόκουβα καί Μιχαὴλ Ζωγράφου, ὅπως μαρτυροῦν οἱ σχετικὲς ἐπιγραφὲς τῶν εἰκόνων. Οἱ παραπάνω εἰκόνες χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1762 ὡς τὸ 1847.

Στὸ β' μέρος (σ. 27-76) με τὸν τίτλον «Ὁ κώδιξ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (1879-1926) ἔχουμε τρία κεφάλαια. Στὸ α' κεφάλαιον (σ. 27-29) ὁ κ. Σαμσάρης περιγράφει γενικὰ τὸν κώδικα αὐτὸς, ποὺ εἶναι διαστάσεων 0,20×0,27 μ. καί ἀποτελεῖται ἀπὸ 94 σελίδες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες 33 μόνον εἶναι ἀριθμημένες καί γιά τὸν ὁποῖον μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἔτος 1879 καί φθάνει ὡς τὸ 1926.

Στὸ β' κεφάλαιον (σ. 30-48) παρουσιάζει τὰ περιεχόμενα τοῦ κώδικος, ποὺ εἶναι κυρίως πρακτικὰ συνεδριάσεων, ἐκκλησιαστικοὶ κανονισμοί, λογαριασμοὶ τῆς ἐκκλησίας καί συμφωνητικὰ καί κατάλογοι ὁμολόγων ἀπὸ τὸ 1880-1926.

Στὸ γ' κεφάλαιον (σ. 49-76) ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ συγκεντρώσῃ καί νὰ ἀξιοποιήσῃ τὶς ἱστορικὲς εἰδήσεις ποὺ περιλαμβάνει ὁ κώδικας. Πρῶτα μᾶς ὁμιλεῖ γιά τὴν ὀργάνωσιν καί τὸ ἔργον τῆς κοινότητος, γιά τοὺς κοινοτικοὺς ἀρχόντας καί τὶς συνεδριάσεις των, καθὼς καί γιά τοὺς μητροπολίτας καί γιά τὰ μέλη τῆς κοινότητος. Ἡ κοινότητα ἀντιπροσωπευόταν σὲ κάθε σχέσιν τῆς μετὰ τὶς τουρκικὲς ἀρχὲς ἀπὸ τὸν πρόεδρον, ὁ ὁποῖος λεγόταν προεστὴς ἢ κοτζάμπας. Συνεπικουροὶ τοῦ προέδρου ἦταν οἱ πρόκριτοι, ποὺ συνήθως

ἀνέρχονταν σὲ 10-21 καὶ ἀποτελοῦσαν τὸ «σωματεῖον τῆς Δημογεροντίας». Μία ἢ δύο φορές τὸ χρόνο πραγματοποιοῦνταν κοινὲς συνεδριάσεις, στίς ὁποῖες συγκεντρώνονταν οἱ πρόκριτοι καὶ ἀγάδες τοῦ χωριοῦ κάτω ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ μητροπολίτη Σερρών ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου του. Μέλη τῆς κοινότητος ἦταν ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἶχαν συγκροτήσει μερικὲς Ἀδελφότητες. Οἱ σπουδαιότερες ἀπὸ αὐτὲς ἦσαν ἡ «Ἀδελφότης τοῦ Ἁγίου Δημητρίου» καὶ ἡ «Φιλοπρόδοος Ἀδελφότης» ποὺ εἶχαν συνήθως θρησκευτικὸ, φιланθρωπικὸ καὶ ἐκπαιδευτικὸ σκοπὸ.

Στὸ δεῦτερο μέρος (σ. 63-76) τοῦ ἰδίου κεφαλαίου ὁ κ. Σαμσάρης ἀναφέρεται στὰ οἰκονομικὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ στὴ διαχείρισή των. Κατόπιν ἐξιστορεῖ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Ἀστικὴ Σχολὴ τῆς Δοβίστης, τὴν ἐφορεία, τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῆς Σχολῆς καὶ τὸ κτήριό της, καθὼς καὶ τὶς προσπάθειες ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν βελτίωσή του. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ Ἀστικὴ Σχολὴ Δοβίστης διέθετε κατὰ τὴν χρονικὴ αὐτὴ περίοδο ἀρρεναγωγεῖο, παρθεναγωγεῖο καὶ ἀργότερα παράρτημα νηπιαγωγείου.

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου, χωρὶς ἰδιαιτέρη ἀρίθμηση, ὁ συγγραφεὺς δημοσιεύει 6 πίνακες, ποὺ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους τρεῖς, ποὺ βρίσκονται μεταξὺ τῶν σελίδων 26 καὶ 27, παρουσιάζουν τὴν ἰδρυτικὴ ἐπιγραφή τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τὸ ἐσωτερικὸ του, τὴν Ἀστικὴ Σχολὴ τῆς Κοινότητος Ἑμμανουὴλ Παπᾶ, τὶς σφραγίδες διαφόρων Ἀδελφοτήτων καὶ ἀποσπάσματα τοῦ κώδικα.

Τὸ βιβλίον τελειώνει μὲ εὐρετήριο (σ. 76-82), πίνακες περιεχομένων (σ. 83) καὶ κατάλογο τῶν δημοσιευμάτων τοῦ ἰδίου συγγραφέα (σ. 85-86).

Ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ κ. Δημητρίου Κ. Σαμσάρη εἶναι ἀρκετὰ προσεγμένη χωρὶς περιτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις. Μόνο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, πὼς παρατηρεῖται ἕνας κατακερματισμὸς στὴ διαίρεση τῶν κεφαλαίων χωρὶς αὐτὸς νὰ εἶναι ἀπαραίτητος. Τὸ σπουδαιότερο τμῆμα τῆς μελέτης εἶναι ἀναμφισβήτητα «ὁ κώδιξ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου», ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀντλῶνται πολὺτιμες ἱστορικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τῆς κοινότητος Δοβίστης κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς τουρκοκρατίας, γιωρίζοντας πόσο λίγες εἶναι οἱ πηγὲς γιὰ τὸ τόσο δύσκολο πρόβλημα τῆς ὀργάνωσης, συνθέσεως καὶ λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἐπὶ τουρκοκρατίας. Στὴν προσπάθειά του ὁ συγγραφεὺς νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ ἔργο του, δὲν παρασύρεται σὲ ἐπαινοὺς γιὰ τὴν ἰδιαιτέρη πατρίδα του, ἀλλὰ παρουσιάζει τὸ ἔργο σὺν προσπάθεια ποὺ ἔχει σκοπὸ νὰ δείξῃ τὸ βαθὺ θρησκευτικὸ συναίσθημα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀνωτερότητα τοῦ πνεύματος τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνικοῦ Ἔθνους στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, κατὰ τὰ ὁποῖα εἶχε ὀχι μόνον τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία σὲ ὀρισμένες περιοχές, ὅπως αὐτὴ τῆς κοινότητος Δοβίστης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Istorija na Makedonskiot Narod (Ἱστορία τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑθνους), τόμ. Α', Skorje 1969.

Στὸν ΙΑ' τόμο τῶν «Μακεδονικῶν» (1971) ὁ κ. Ἀθαν. Ἀγγελοπούλος εἶχε παρουσιάσει (στὶς σελ. 459-479) μὲ ἀξιόλογες καὶ ὀξείες κριτικὲς παρατηρήσεις τὸν Β' καὶ Γ' τόμο (ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. ὡς τὸ 1945) τῆς παραπάνω «Ἱστορίας τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑθνους». Ἐμεῖς θὰ παρουσιάσουμε ἐδῶ τὸν Α' τόμο καὶ θὰ ἐπιμείνουμε ἰδιαίτερα στὴν ἀνάλυση καὶ κρίση τοῦ β' κεφαλαίου τοῦ τόμου αὐτοῦ, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀρχαία ἱστορία τῆς Μακεδονίας¹.

1. Γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση τοῦ σλαβικοῦ κειμένου πολὺτιμη στάθηκε ἡ βοή-